

*Александар Саша Гајић**

„ЗАПАДНИ БАЛКАН“
У САВРЕМЕНОМ
ПОЛИТИЧКОМ ДИСКУРСУ**

Сажетак

Појмови у јавној сфери често представљају оруђа политичког дискурса који сугеришу значења, мењају перцепцију а потом и понашање оног ко их усвоји, што је и крајњи циљ дискурсивног деловања. Појам „Западног Балкана“ један је од таквих појмова у регионалног географији и политици где се обједињује историјско-развојна перцепција са стратешким интересно-политичким пројекцијама, управо кроз њихово именовање и одређење. Термин је измишљен крајем двадесетог века од стране званичника ЕУ и везан је за постконфликтни менаџмент простора бивше Југославије од стране Европске уније, а потом и за евентуалне евроинтеграције. У раду се анализирају бројне импликације које овај термин дискурзивно пројектује – од вредносне неупитности односа „периферије“ ка интегративном „центру“, заклањања неких нежељених аспекта прошлости преко интересних пројекција и оквира у којима се одвија „добросуседска сарадња“, па све до погледа на ове аспекте из угла српских интереса, као и на адекватност перспективе овог концепта у измење-

* Институт за европске студије, Београд.

** Рад је настао у оквиру пројекта 179014 кога финансира Министарство за просвету и науку Републике Србије

ним међународним приликама након избијања Светске економске кризе и приближавања мултиполарне епохе.

Кључне речи: Западни Балкан, политички дискурс, евроинтеграције, постконфликтни менаџмент, Србија и ЕУ

Појмовне одреднице и њихова значења, језик који се користи - веома утичу на поимање света и његово разумевање. Терминологија, и у јавној и у стручној употреби, неизбежно садржи не само спознајно-вредносну, већ и употребно-вредносну, „инструменталну“ димензију која се огледа у њеној практичној примени. То имплицира да и у уже схваћеној политичкој димензији, и у политичком и у политици, термини представљају прворазредна оруђа политичког дискурса. „Стога је дефинисање сврсисходних термина, њихово усвајање од стране присталица и потом пуштање у масовни „оптицај“ - важно средство владања или остваривања неког циља.“¹ Гледано са становишта делотворности, од другоразредног је значаја да ли је корелација између коришћеног дискурса и стварности истинита, да ли је она израз подударности појма и феномена на кога се он односи, на однос означитеља и означеног. Политички дискурс пре свега и служи да се делује у правцу промене стварности - управо кроз сугерисање значења, кроз утицај на измену перцепције а одатле и на само понашање и деловање оног који усваја овај сугерисани „појмовни оквир“. Дискурзивни циљ је да кроз значењско преусмеравање изазове жељену промену, у случају политичког – политичку промену, и тако допринесе стварању нове политичке стварности. Нигде као на пољу политичког овај „номиналистички детерминизам“ не открива боље и више динамичку, недетерминистичку природу сваког дискурса – везу „знања“ и „моћи“ садржаног у самом језику, у појмовним конструкцијама и њиховим значењским употребама.²

Појмовне одреднице у политичком дискурсу имплицирају и своју квалитативну, вредносну димензију: у односу на формулације које су у употреби и појаве које се њима

1 Анђелковић Драгомир, „Непромишљеност српског политичког језика“ у *Српски национални мазохизам*, Алтера, Београд, 2009, стр. 261.

2 О односу знања и моћи детаљније код: Фуко Мишел, Фуко Мишел, *Археологија знања*, Плато, Београд, 1988.

дефинишу, оне могу бити позитивне, неутралне или пак негативне. Исти политички акт, дело - може се посматрати и именовати вредносно другачије. Примерице, чин војног напада, оружаног, ратног дејства може се сматрати негативним („агресија“, „освајање“), неутралним („сукоб“) или позитивним („интервенција“), а већ у складу са именовањем које имплицира однос према тој појави, то јест вредносни став. Исто је и у случају са означавањем актера оружане побуне који могу бити именовани „сепаратистима“ и „одметницима“ (чак и „терористима“), „побуњеницима“ или пак „борцима за слободу“, „ослободиоцима“. Отцепљење дела државне територије може се квалификовати „проглашавањем независности“ или „сепаратизмом“, већ у зависности од угла и интереса који се дискурзивно пројектује.

Дискурси на просторима бивше Југославије у претходних две деценије откривају широк дијапазон политичких одређивања те њихових импликација не само на „ужем“ политичком пољу, већ и по питању односа према појавама која на први поглед не изгледају „политичким“. Тако се употребе кованица „босански (или хрватски) Срби“, „Косовари“ (а не „српски Албанци“), или, рецимо, стављање „Београда и Приштине“ у исту раван када се описује преговарачки процес итд садрже несумњиво политичко одређење и имају политичке последице.

Српска политичка класа и медији, из различитих разлога, нису вични систематској употреби „политичког језика“, поготово када се ради о деловању државних институција и релевантних политичких фактора на остваривању заштите виталних националних интереса и постизању значајних националних циљева. За разлику од њих, политике бројних развијених држава показују супротне примере: „пучена негативним искуством са Вијетнамским ратом, америчка администрација и војни естаблишмент итекако налазе погодан модел сарадње са релевантним медијима – како би у критичном моменту подупрли националне спољнополитичке тежње. То је био случај и са Британцима, током Фокландског рата.“³ Ови контра-примери јасно показују како се уну-

3 Анђелковић Драгомир, „Непромишљеност српског политичког језика“ у *Српски национални мазохизам*, Алтера, Београд, 2009, стр. 262.

тар „политичког дискурса“, када политички одлучиоци знају шта хоће и целовито делују у прилог томе - не само ствара општеприхваћена терминологија у циљу интересног политичког деловања, већ и посве лако, уочавају проблематични, спорни термини који су у оптицају у јавној сфери, који се изолују, неутралишу и врло брзо – елиминишу. И то не само они јасно политички обојени – већ и она привидно неполитички, неутрални.

Појам „Западног Балкана“

И географске одреднице, неретко, имају своју политичко-вредносну дискурзивну компоненту, створену било као део историјског наслеђа што повлачи и перцепцију посматрања физичко-географских датости, било као пројекцију будућих намера „провучених“ кроз сагледавање именованог простора. У ужем смислу се може говорити о геополитичким одредницама, тј. о геополитичком дискурсу што дефинише, указује и усмерава одређене просторне целине са својим географским датостима у политички жељеном правцу. Геополитички дискурс, дакле, обједињује историјско-развојну перцепцију са стратешким интересно-политичким пројекцијама кроз њихово именовање и одређење. Нпр. сасвим је јасно да именовање Залива са или без префикса „Персијски“ означава и различито гледање и на историјску и будућу улогу припадност ове морске површине; да припадање одређених европских земаља „Средњој Европи“ или „Источној Европи“ (при чему се граница „источног“ помера од Берлина све до Петрограда и Азовског мора) има истовремено и значење културно-цивилизацијске и геополитичке припадности или бар оријентације, као што су се појмови „Блиског“, „Средњег“ и „Далеког“ Истока, њихово распостирање те разграничење мењали не само у зависности од удаљености већ и од интересне перцепције колонијалног „центра“ према „полупериферијама“ и „периферијама“.

Синтагма „Западни Балкан“ управо спада у ред прворазредних политички -дискурзивних, односно геополитичких одредница. Њиме се одређује и усмерава простор балканских држава (без Турске) те њихових политичких систе-

ма⁴ које нису чланице Европске Уније а теже да то постану. Састављена је од речи „Западни“ и „Балкан“. Прилог „Западни“ само на први поглед означава страну света, односно западни део једне јасне географске целине. У ствари, он треба да означи цивилизацијску тежњу ка припадности Западу, односно „глобалном Западу“ као цивилизацији позног модернитета са својим универзалним, глобалним претензијама и утицајима на сва подручја и све регије света.

Мада делује као појам који се јасно односи на познату географску датост – најисточније европско полуострво које стоји као веза између Средње Европе и Мале Азије, односно Блиског истока, сам „Балкан“ као географска одредница заправо је спорна и по обиму и садржају: наиме, постоје размимоилагања о томе да ли се за северне границе Балкана узимају реке Сава и Дунав или се он распростире од Трста до Одесе, или, пак, он обухвата само много мање, јужније просторе између Валоне и Једрена или неких других тачака између јужне Албаније и јужне Тракије. Такође, крајње је проблематично и да ли се у физичко-географском смислу уопште ради о „полуострву“ будући да је растојање између његових источних и западних крајева знатно веће него, рецимо, између обала Северног мора и Јадрана (нпр. Хамбурга и Трста) који се сматрају делом континенталне масе а не полуострвом...

Историјска именована овог простора такође указују на присутност његовог посматрања кроз призму (гео)политичких дискурса, позамљујући називе од царстава и цивилизација која су се на њему смењивала. Ово се дешавало чешће него за било коју другу од већих европских географских целина, и узрок томе су свакако јаче политичке и културно-цивилизацијске турбуленције на овом простору у односу на остале делове Европе.

Сам назив Балкан је новијег датума. „Реч је турска и значи планина, први ју је у научним радовима употребио немачки географ Август Цојне 1808. године.“⁵ и до њега је

4 О политичким системима овог простора више код Стојадиновић Миша, „Изазови политичких система на Балкану“, *Српска политичка мисао*, вол. 28, бр. 2/2010, стр. 83-100.

5 Лакићевић Драган, *Архипелаг Балкан*, Институт за европске студије, Београд, 2002, стр. 30.

дошло услед погрешног схватања полуострвског рељефа као јединственог ланца планина, „Централног Била“, што се пружа од Црног Мора до Алпа. „Турско становништво источног дела полуострва зове Балканом и данас источни део старог Хемуса, најнижи и најнезначајнији. Врло је вероватно да су Ами Буе и други испитивачи чули назив Балкан од својих пратилаца, који су овим именом називали и централне и западне делове овог Била, јер Турци Балканом називају сваку планину којој не знају име“⁶ – појашњавао је Цвијић⁶. Пре тога, обзиром да су се научници у вези са овим простором понајвише интересовали за историју старина, преовладавао је назив Хеленско или Грчко полуострво, или, обзиром на тадашње политичке прилике и претежну власт турских Османлија на њему, картографи су га именовали Европским Османским Царством или Европском Турском (овај појам је преовладавао од почетка 19. века па све до Берлинског Конгреса 1878. године). Тек тада почињу да надјачавају утицаји географских идеја са почетка 19. века (из радова Хумболта и Ритера) да се именовања на основи политичко-историјских целина замене природно-географским називима. Но, и поред тога, утицаји политичких дискурса наставили су своје деловање било кроз пежоративно поимање „Балкана“ и „балканизације“ као израза инхерентне нестабилне расцепканости и завађености свих творевина на овом простору⁷, па до покушаја да се он приближи и „уведи“ у Запад као - „Западни Балкан“.

Периферија „Западног Балкана“ и европски центар

Концепт „Западног Балкана“ подразумева регију сачињену од новонасталих земаља, („балканида“) на простору бивше Југославије из којих је изузета Словенија као чланица ЕУ а придодата Албанија. У почетку, назив „Западни Балкан“ био је везан за постконфликтни менаџмент Европске уније, а потом и за евентуалне евроинтеграције – прикључење овог простора ЕУ. Он је омогућавао креаторима полити-

6 Цвијић Јован, „Балканско полуострво“, *Тајна Балкана* (Зборник, ур. Бранислав Матић), СКЦ, Београд, 1995, стр. 89.

7 Више у Кнежевић Милош, *Балканска пометња*, ДП Ђуро Салај, Београд, 2006.

ке у Бриселу да са овом регијом поступају компактно и третирају је као целину у смислу приоритетних питања који се морају решавати, будући да је ЕУ видела себе као „погонску снагу“ приликом трансформације конфликта на овом подручју а са циљем осигуравања мира и безбедности у Европи.⁸ Први пут употребљен 1999. године, термин „Западни Балкан“ је постепено увођен прво у дипломатски а онда и у јавни речник, да би на крају био коришћен и у међународним документима (и то без знака навода) као и у научним студијама из политичке географије, геополитике, међународних односа и науке о безбедности.

„Западни Балкан“ се, према томе, посматра као унутар себе фрагментирана, рацепкана географска целина до које су, са једне стране, „допрли“ токови евроинтеграције, а са друге, као простор прекомпонован разарањем Југославије, са све наслеђеним проблемима и тешкоћама које изискују постконфликтна решења увезена „од споља“⁹. „Принципи на основу којих је издвојен „Западни Балкан“ су дискутабилни. Једна могућност јесте да је то регионални интеграционо-просторни оквир у који су смештене и „ограђене“ земље балканског „shatter belt“-а које су у протеклој деценији имала етно-геополитичке сукобе... С обзиром да је такво стање спољном интервенцијом само примирено, да сукоби „свакога са сваким“ и међусобне етничке нетрпељивости још букте... тај простор је стављен у „карантин“ тј. у „чистиште“ кроз које треба заједно да прође, а да потом, у неком тренутку у будућности, буде у „пакету“ (а можда и без неке од земаља које му сада припадају) евентуално прикључен ЕУ. Друга могућност јесте да „Западни Балкан представља, у ствари, само „резидуалну творевину“ – остатак састављен од „очајних држава“, те да је он произвољна, вештачка конструкција Брисела“¹⁰ са којим

8 *Summary Note on the Joint Report by Javier Solana, EU High Representative for the CFSP, and Olli Rehn, EU Commissioner for Enlargement, on the Future EU Role and Contribution in Kosovo*, Брисел, 17.7.2006, стр. 200/06 www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/reports/90537.pdf,

9 О геополитичкој димензији проширења ЕУ видети: Степић Миломир, „Геополитичност ширења ЕУ и положај Србије“, *Српска политичка мисао*, вол. 27, бр. 1/2010, стр. 17-42.

10 Кекић Лазар, „Западни Балкан: прети нова криза“, *Економист*, бр. 140, НИП Е-прес д.оо. Београд, стр. 50.

ЕУ за сада не зна шта ће. „Западни Балкан“, дакле, није створен аутохтоном вољом и тежњама његових држава – чланица, већ вољом „Запада“, и то са циљем да их *раздвоји* од оних држава које су већ унутар евро-атлантских структура или је њихов прије уврштен у јасно одређену процедуру и timing.¹¹

Под условом да је први сценарио стварно жељен а не „фингиран“ као „параван“ за другу могућност, евроинтеграциони процес требало би да се одвија поступно, кроз поступак „стабилизације и придруживања“ и модалитете регионалне сарадње, прилагођен овом простору што као трајни услов предвиђа отклањање сукоба међу новонасталим државама и њихову брзу модернизацију у складу са прописаним стандардима. „Темпо реформи, међутим, не зависи само од административних способности држава које теже чланству у ЕУ или политичке воље њихових руководстава, него у великој мери и од тока решавања конфликта у региону. На тај процес утичу три најважнија спољна актера: ЕУ, САД и Русија.“¹² Поред „Процеса стабилизације и придруживања ЕУ“, у првој деценији 21. века подразумевало се и учешће земаља „Западног Балкана“ у другим бројним регионалним иницијативама: Процесу сарадње земаља Југоисточне Европе, Централно-европске иницијативе, Пакта за црноморску економску сарадњу, Иницијативе за сарадњу у југоисточној Европи, Евро-медитеранској иницијативи, Пакту за стабилност у Југоисточној Европи (SECI), Јадранско-јонској иницијативи, Процесу дунавске сарадње итд.

Синтагма „Западни Балкан“, дакле, одређује не само ко је (наизглед) најважнији спољни фактор међу њима за остварење „добросуседске регионалне сарадње“, већ и ко представља вредносно-цивилизацијски оријентир свих земаља унутар овог подручја: ЕУ као цивилизацијско „језгро“ Запада „центар“ је ка коме „природним законима“ тежи свака „западна“ (или „позападњачена“) „периферија“, срећно увучена у центрипетално, интегративно дејство „центра“. То је сликовито тврдио и Оли Рен, који је, својевремено, чак упоредио ЕУ са „компасом који помаже земљама у региону да

11 Степић Миломир, *Српско питање – геополитичко питање*, Јантар група, Београд, 2004, стр. 326.

12 Рељић Душан, *Русија и западни Балкан*, ИСАЦ Фонд, Београд, 2009, стр. 5.

се оријентишу и остану на мирољубивом путу ка реформама¹³. Но, са друге стране он подразумева и фрагментираност и „балканизацију“ државних честица на периферији, њихову хаотичности и неодређеност те одсуство вредносне подударности која се не налази код њих, већ негде другде, у „центру“ који их привлачи. Управо због тога што је смешта у „пуку периферију“ идеализованог Запада, а не у пуноправни, мада ободни део њеног „центра“, појам „Западни Балкан“ је био изложен жестокој критици у Хрватској¹⁴. Како се у на пољу културе, културног наслеђа и културни веза преосталих из деценија заједничког живота у Југославијама као еквивалент „Западном Балкану“ неретко користио и појам „Југосфере“ што је будио посве неосноване страхове од некакве обнове Југославије у европској режији - разлози за негативни одијум у Хрватској биле су још веће. Европске бирократе и медији, наравно, нису имале такве претензије – већ само да под појмом „Југосфере“ опишу заједничке културне везе регије „Западнoг Балкана“: институционално наслеђе, сећања, јединствени језик и заједничке етно-психолошке карактеристике (цвијићевско-дворниковићевски „динарски тип“)...

У политичкој употреби у међународној комуникацији, пак, синтагма „Западни Балкан“ служи још једној „секундарној“ и недовољно ученој сврси – да се заувек из употребе, па и из сећања, потисне именовање овог подручја као претежног простора „екс Југославије“, будући да је ЕУ била директни прво подстрекач, а потом и саизвршитељ њеног „разбираспада“.

„Западни Балкан“ и српски интереси

Као постконфликтно-евроинтегративна синтагма „Западни Балкан“, посматрана из угла српских виталних интереса, свакако је неодговарајућа. Мада се српски етнички простор (умањен у односу на онај у бившој Југославији, и још уз додавање простора матичне државе албанског народа

13 Rehn Olli, “Charting Europe’s Changing Shape”, *Europe’s World* (online), proleće 2009, [www.europesworld.org/New English/Home/Article/tabid/191/ArticleType/ArticleView/ArticleID/21315/language/en-US/Charting-Europeschangingshape.aspx](http://www.europesworld.org/New%20English/Home/Article/tabid/191/ArticleType/ArticleView/ArticleID/21315/language/en-US/Charting-Europeschangingshape.aspx)

14 Види нпр. Milardović Anđelko, *Hrvatska u “trećoj Europskoj ligi”*, *Dom i svijet*, 30. listopada 2000, <http://www.hic.hr/dom/316/dom05.htm>

- Албаније) поново посматра као део једне, ма како нестабилне и провизорне целине, њена фрагментираност, новонастале међудржавне везе и под спољним упливом успостављени односи снага, а нарочито садржина жељене добросуседске сарадње која подразумева признавање по Србе и Србију неповољног *statusa quo* (што се захтева као предуслов за даље евроинтеграције) изразито су супротстављене виталним српским интересима. Посебно је опасно што се кроз појам „Западног Балкана“ на мала врата уводи цео албански етнички простор (што треба гледати у контексту сецесије КиМ и наметања добросуседских односа са овом квазидржавом креираној на делу државног простора Републике Србије), а искључују сродне и стратешки мање или више блиске балканске православне земље, чланице ЕУ – Грчка и Бугарска, уз чију се помоћ лакше могу покушати обуздати албанске великодржавне претензије на полуострву.

Због свега тога српски интереси превасходно треба да буду окренути савезништву са православним балканским народима и државама, а потом и са другим јужнословенским етно-конфесионалним заједницама, док са Албанцима треба да буду на последњем месту, тек када продубљена сарадња и читав низ савезништава уроде значајнијим плодом и створе противтежу албанским регионалним претензијама. Поред тога, синтагма „Западни Балкан“ Србију смешта на дубоко периферни положај који подразумева инфериорност те тежње за припадношћу Унији као фасцинантни, крајњи циљ који само поспешује унутрашње културно-цивилизацијске расколе унутар српских елита у којима је већ поодмакао процес културног позападњачења и истовремено, отуђења и однарођења. У томе лежи је још један, унутрашњи разлог за некоришћење односно одбацивање употребљавања ове синтагме у сваком јавном говору у Србији.

Такође, треба истаћи и да је термин „Западни Балкан“ у научном погледу, и географски и културно-историјски, посве неадекватан. У географском и геополитичком смислу (премда спада у леви, „западни“ део Балканског полуострва, а не његову „источну“ половину попут нпр. Бугарске) Србија је централна земља овог подручја, и културно-историјски и политички и комуникационо (пошто све важне копнене и речне комуникације иду правцем север-југ и исток-запад или про-

лазе или тангирају простор Србије). Србија је, дакле, центар Балкана, или земља „Централног Балкана“ смештена између његовог западног и источног дела. Таквом је треба називати, а избегавати коришћење појма „Западног Балкана“ и припадност Србије њему из бројних, раније наведених разлога. У културно-историјском смислу, поред везивања синтагме „Централни Балкан“ за Србију, пожељно би било користити и синтагму „Прва Европа“ (*Европа проте*) који одбацује положај културне инфериорности у односу на цивилизацију „Запада“ и „безалтернативну“ тежњу ка њој, а указује на то да су најстарије културне и политичке творевине на простору Европе (Лепенски Вир, неолитска Винчанска и Старчевачка култура, те античка Минојска, Гето-трачка, те Хеленска култура) настале управо на простору Балканског полуострва.

Гледајући у ширем геополитичком контексту, простор Балкана пре би требало називати „Јужном“ или „Медитеранском Европом“, него „Југоистоком“ или „Југоисточном Европом“ што перспективу поново „центрира“ искључиво око Запада, или, још уже, на „Средњу Европу“, а превиђа да је простор полуострва за друге велике културно-политичке утицаје који се стичу на њему, једнако „Југозапад“ (за Русију) или „Северозапад“ (за Турску и оријентални, арапски свет) колико и „Југоисток“ за Немце.

Такође, у унутаррегионалним односима, Србија, зарад својих интереса, на би требала да одмењује „западнобалканску“ терминологију „постјугословенском“ или „југосферичном“ и то из више разлога. Као прво, „југоносталгични импулси“, као и све што је окренуто само прошлости а не и активним надолазећим перспективама, нису одвећ продуктивни, поготово због тога што је у перцепцијама новонасталих суседних држава и њима „припадајућих“ новопроглашених нација југословенско наслеђе реконструисано пре свега око „уставног пројекта“ из 1974. године (илити најнегативнијег дела југословенске (кон)федералне правне традиције што је директно довео до њеног насилног распада), а идејно све скупа наслоњено на против-српску перцепцију „југословенства“ по принципу „слаба Србија, јака Југославија“ и у том смислу „постављене“ „добросуседске колаборације“ под спољним патронатом. Исти принцип октроисан је и сада, само у новом терминолошком кључу – „слаба Србија, јак Западни Балкан“. Србија, због свега тога, своје интересе треба да сагледава и

остварује користећи она наслеђе и оне везе из периода бивших Југославија које јој погодују и користе без инсистирања на „југословенском именовану“ све до периода док не постане довољно опорављена и јака (са добрим савезничким залеђем на ванјугословенским, православно-балканским просторима) да ревитализује државно наслеђе прошлих Југославија, а све у складу са сопственим дугорочним интересима примереним 21. веку и надлазећој мултиполарној ери чије ће се трајекторије сустицати на Балкану.

Перспективе „западнобалканског“ концепта

Управо могућности пристижуће мултиполарне епохе бацају значајно светло на перспективе „западнобалканског“ концепта као приступа што припада прошлости, односно - превазиђеног концепта. Овај полит-дискурзивни појам био је можда и примерен крају прошлог века, постконфликтним деловањима и политици проширења ЕУ из времена до великог проширења 2004. године, односно из „преткризне“ ЕУ, а никако оној политици и стању у ЕУ након „кризе конституционализма“ (2005-2006), а нарочито монетарно-економске кризе након јаког удара светске економске кризе 2008. године на просторе целе Европе. Светска економска криза продубила је кризу ЕУ и свих њених институција, довела у тешко економско стање читав низ њених држава-чланица, додатно закомпликовала односе чланица, и према Бриселу, и између самих држава што отворено исказују сасвим различите, па и међусобно супротстављене погледе на будућност ЕУ и политике које треба водити. Да је концепт „Западног Балкана“ застарео сматрају и многи експерти, попут Огњана Минчева, директора „Института за регионалне и међународне студије“ из Софије: „Прошла је готово читава деценија од последњих међуетничких сукоба и није основано укључивати читав регион у постконфликтни оквир, пошто се догађају нови изазови и нови процеси и они су у сенци ове постконфликтне агенде који се описује концептом „Западног Балкана.“ Пропаст овог концепта такође куца на врата због чињенице да различите земље у региону имају различите учинке, односно имају различит степен успеха у процесу европских интеграција... То такође доприноси дезинтеграцији концепта „Западног Балкана“. И на крају, питање је да ли овај концепт јесте

добра основа за анализу ситуације у региону Балкана с обзиром на то да се свет брзо мења.¹⁵

Контекст, односно дешавања у свету око Балкана и према Балкану се убрзано мењају, одвијају се убрзане промене – турбуленти процеси на простору Блиског Истока и северне Африке („арапско пролеће“); економско и политичко јачање Турске која прећутно окреће леђа концепту придружења ЕУ и реоријентише се на „неоосманску“ геостратегију повратка, између осталог, и на просторе Балкана; повратак Русије на исте просторе у првом реду кроз геоенергетски сектор (изградња гасовода „Јужни ток“) преко кога се и сама повезује са земљама ЕУ; неспособност да се обузда ескалација системске кризе у ЕУ у првом реду у монетарно-финансијској сфери са негативним последица - по речима Ангеле Меркел - најмање до 2017. године; удаљавање ставова између кључних партнера у ЕУ по читавом низу суштинских питања што несумњиво значи и дуготрајни, деценијски застој у интеграцији балканских кандидата за пријем у ЕУ – све су то посве нови, крупни моменти у мозаику чији се рам више не уклапа у „западнобалканске“ димензије. Ако се томе придода да ни сама ЕУ у процесу решавања сопствене системске кризе сигурно неће изгледати као она ЕУ пре тога - ЕУ што је инаугурисала појам „Западног Балкана“ и одређивала садржину и темпо интеграционих процеса са низом ступњева као и чињеницу, као и да вероватним пријемом још само Хрватске а не-примања „српских земаља“, односно остатка свега онога што је обухватала „западнобалканска“ синтагма и агенда, сам овај појам постаје крајње неподесан за досадашње политичке пројекције.

Напротив, нови мултиполарни импулси, захуктали процеси и утицаји на преосталом „неинтегрисаном“ Балкану у коме средишње место имају „српске земље“ и Србија што су изван „Запада“ а у Европи, односно на тремеђи „Запада“, настајуће „Евроазијске уније“ и „Блиског Истока“ - чине термин „Централног Балкана“ и Србије као „централно-балканске земље“ посве адекватним наспрам нових прилика и

15 Мартиновић Ива „Да ли је концепт „Западног Балкана“ превазиђен?“, *Слободна Европа*, 18.03.2012, http://www.slobodnaevropa.org/content/propast_koncepta_zapadnog_balkana/24519321.html

њихових перспектива. Треба зато, у правцима који се на хоризонтима назиру, таквом је називати и тако и радити.

Aleksandar Sasa Gajic

„WESTERN BALKAN” IN CONTEMPORARY POLITICAL DISCOURSE

Summary

Notions in the public sphere are often tools of political discourse which suggests meanings, change perceptions and, then, the acting of those who adopt them, which is the final goal of every discursive affecting. “Western Balkan” is one of such notions in regional geography and politics, in which the historical-development and strategic interest-political projections are united through naming and defining. The notion was invented at the end of 20. century by the EU Officials and it was related to post-conflict management of ex-Yugoslavia territory by EU, and, secondly, for eventual euro-integrations. The papers analyses numerous implications which this notion projects – from unquestioning value of relations between “periphery” and integrative “center”, through covering up of some unpopular aspect of past and the setting of framework for development of “neighborhood relations” up to reconsiderations of all those aspect from point of Serbian interest, and also the adequacy of perspective of that concept in the different international circumstances after the broke out of World economic crisis and coming of multi-polar epoch.

Key words: *“Western Balkan”, political discourse, euro-integrations, post-conflict management, Serbia and EU*

ЛИТЕРАТУРА:

- Анђелковић Драгомир, „Непромишљеност српског политичког језика“, у *Српски национални мазохизам*, Алтера, Београд, 2009.
- Кекић Лазар, „Западни Балкан: прети нова криза“, *Економист*, бр. 140, НИП Е-прес д.о.о., Београд
- Кнежевић Милош, *Балканска пометња*, ДП Ђуро Салај, Београд, 2006.
- Лакићевић Драган, *Архипелаг Балкан*, Институт за европске студије, Београд, 2002.
- Milardović Anđelko, Hrvatska u “trećoj Europskoj ligi”, *Dom i svijet*, 30. listopada 2000. <http://www.hic.hr/dom/316/dom05.htm>
- Рељић Душан, *Русија и западни Балкан*, ИСАЦ Фонд, Београд, 2009.
- Rehn Olli, “Charting Europe’s Changing Shape”, *Europe’s World* (online), Spring 2009, <http://www.europesworld.org/NewEnglish/Home/Article/tabid/191/ArticleType/articleview/ArticleID/21315/Default.aspx>
- Степић Миломир, „Геополитичност ширења ЕУ и положај Србије“, *Српска политичка мисао*, вол. 27, бр. 1/2010.
- Степић Миломир, *Српско питање – геополитичко питање*, Јантар група, Београд, 2004.
- Стојадиновић Миша, „Изазови политичких система на Балкану“, *Српска политичка мисао*, вол. 28, бр. 2/2010.
- Цвијић Јован, „Балканско полуострво“, *Тајна Балкана* (Зборник, ур. Бранислав Матић), СКЦ, Београд, 1995.

Resume

Notions in the public sphere are often tools of political discourse which suggests meanings, change perceptions and, then, the acting of those who adopt them, which is the final goal of every discursive affecting. Therefore, the defining of useful notions, their adoption by followers and, then, their transmission in the public usage are important means of ruling or achieving some other goal. Discourses on the territory of ex-Yugoslavia in the last two decades are representing wide spectrum of political defining and their implications not only in the “narrow” political field, but also on the reflection on phenomenaes which, at the first sight, don't seem “political” at all.

“Western Balkan” is one of such notions in regional geography and international politics, in which the historical-development and strategic-interest projections are united through naming and defining. The notion was invented at the end of 20. century by the EU Officials and it was related to post-conflict management of ex-Yugoslavia territory by EU, and, secondly, for eventual euro-integrations. Therefore, “Western Balkan” was seen as inside fragmented, torn apart geographical totality which is, from one side, reached by the paths of euro-integration, and, from the other side, as space rearranged by the destruction of Yugoslavia with its inherited problems and difficulties which asks for “imported” post-conflict resolutions.

Syntagm “Western Balkans” also defines not only who is most important foreign factor for the achievement of “good neighborhood cooperation”, but also who is the one which represents cultural and value landmark to the all countries in this region: EU - seen as civilization “core” of the West to whom are, by “natural laws”, attracted every “western” (or “westernized”) “periphery”, happily drown into the centripetal, integrative act of the “center”.

The papers analyses numerous implications which this notion projects – from unquestioning value of relations between “periphery” and integrative “center”, through covering up of some unpopular aspect of past, the framework of development of “neighborhood relations”, up to reconsiderations of all those aspect from point of Serbian interest, and also the adequacy of

perspective of that concept in the different international circumstances after the broke out of World economic crisis and coming of multi-polar epoch.

Postconflict-euro-integration notion "Western Balkan", seen through point of Serbian vital interests is mostly inappropriate, because it sets Serbia in the inferior, peripheral position, and also – in the framework of improved "neighboring relation" which tends to cement (by external forces imposed) status quo inviolable for Serbia. Also it is scientifically uncorrect, because Serbia is, geographically and cultural-historically, center of Balkan or the land of "Central Balkans" placed between its western and eastern part and their influences.

Овај рад је примљен 1. новембра 2012. године а прихваћен за штампу на састанку Редакције 20. децембра 2012. године.